

ნესტან სულავა

კაენისა და აბელის სახისმეტყველებისათვის
საღვთისმეტყველო ლიტერატურაში

შესაქმის წიგნში მოთხრობილი პირველი თაობის დედამიწაზე შობილი ადამიანების, კაენისა და აბელის ამბავი ჰიპოდოგმურია ძველი აღთქმის სხვა მომდევნო წიგნებისთვის, ახალი აღთქმის წიგნებისთვის და, საზოგადოდ, მთელი საღვთისმეტყველო ლიტერატურისათვის, იგი ჰაგიოლოგრაფიის, ჰიმნოლოგრაფიისა და ჰომილეტიკის უანრის თხზულებებში განსაკუთრებული ინტენსიურობითა და სიღრმისეული დატვირთულობით აისახა. ბიბლიის კომენტატორები მიუთითებენ, რომ კაენიანები მიწიერი ქალაქის ფუძემდებლები არიან, აბელი – ზეციური ქალაქისა. კაენისა და აბელის სახით შეიქმნა არქეტიპი, ჰიპოდოგმა, რომელთა პარადიგმულმა გადააზრებამ შესაქმის პირველსავე წიგნში იხინა თავი.

კაენისა და აბელის პარადიგმებად გვევლინებიან აბრაამის შთამომავლები ისაკი და ისმაელი. მსგავს ჰიპოდოგმურ-პარადიგმულ სტრუქტურას ემყარება იაკობისა და ესავის ურთიერთობაც. მას შემდეგ, რაც ადამმა ცოდვა ჩაიდინა და „სამოსელი პირველისაგან“, ანუ ნათლის სამოსლისაგან, განიძარცვა, „ტყავის სამოსლით მოსილი“ შეიქმნა, დაკარგა სამოთხე, ზესივრცულ-ზედროული სამყაროდან იქნა გამოძევებული, იგი დაშორდა ღმერთს. ამიერიდან დრო მარადისობას გამოეყო, ხოლო სამოთხის, სასუფევლის სივრცეს – სოფელი, ხილული სამყარო.

კაენისა და აბელის თემა უძველესი დროიდანვე გავრცელებული იყო. იგი ასახულია აპოკრიფულ თხზულებებში „ადამისა და ევას ცხოვრება“, „განძთა ქვაბის“ სირიულ ვერსიაში, „ადამის ცხოვრების“ ეთიოპიურ ვერსიაში, აგრეთვე, მაჰმადიანურ ლიტერატურაში, კერძოდ, ყურანში,

არაბულ ტრადიციებში. ზოგიერთი მეცნიერი მას უკავშირებს მესოპოტამიის წიაღში შექმნილ სიუჟეტებს, რომელთა მიხედვით კაენი მჭედელიც უნდა ყოფილიყო. თითქმის ყველა გადმოცემაში კაენი და აბელი კულტურის მქონე გმირებად გვევლინებიან (*მითები 2000: 607-609; ენციკლოპედია 2000: 123-125*).

უწინარეს ყოვლისა, ყურადღებას იქცევს მათი სახელები, რომელთა ეტიმოლოგია ბოლომდე ახსნილი არ არის. კაენის სახელის წარმომავლობა, შესაბამისად, ეტიმოლოგია, ნათელი არ არის, მისი ხალხური ახსნა მისი დაბადებისას ევას მიერ წარმოთქმულ სიტყვებს უკავშირდება და მას შემდეგნაირად განმარტავენ: „მე ადამიანი შევიძინე ღმერთისაგან“. მეცნიერულად მას ყველაზე მეტად არაბულ ონომასტიკურ წარმომავლობას უკავშირებენ; იგი „მჭედლის“ მნიშვნელობითაც გაიაზრება. თუმცა, ვინაიდან ბიბლიაში არაა სრულყოფილი ახსნა-განმარტება მოცემული, ამიტომ კომენტატორები დამატებითი დეტალების შეტანით შეეცადნენ არასაკმარისი ცოდნისა თუ ცნობის შევსებას. თავისთავად, ევას მიერ ახალშობილის სახელდება ადამიანად, კაცად, მამაკაცად, ბიბლიაში უპრეცედენტო ხასიათისაა, რაც მისი უნიკალურობით შეიძლება აიხსნას, იგი ადამიანთა შორის, კაცობრიობაში, მიწიერ სამყაროში პირველშობილია. კაენის სახელს საინტერესო ინტერპრეტაცია მიეცა იმ თვალსაზრისით, რომ ევა არის მამაკაცის ნაწილი, ხოლო კაენი – ევასგან შობილი ნაწილი; უფრო ზუსტად, ღვთის ნებით, დახმარებითა და ქმედებით, ევა გამოვიდა ადამისგან, ხოლო ევასგან კაენი გამოვიდა (*გესტერმანი, 2012: 377*). როგორც საენციკლოპედიო სტატიის ავტორი მ. სელეზნიოვი მიუთითებს, კომენტატორთა უმეტესობა ევას სიტყვებში მოიაზრებს: „მე შექმენი მამაკაცი ღმერთის დახმარებით“ და ყურადღებას ამახვილებს სეპტუაგინტის ბერძნულ ფრაზაზე: „*δια του θεου*“ (*შეს. 4,1*), რომელშიც *δια* ხშირად აღნიშნავს სიტყვას „დახმარებით“ (*სელეზნიოვი, 2012: 377*). ბიბლიის კომენტატორები აბელის სახელის შესახებ უფრო ნათლად მსჯელობენ და მიუთითებენ, რომ იგი „ქროლვას, სუნთქვას“ უნდა ნიშნავდეს, რაც მისი სიცოცხლის ხანმოკლეობაზე უნდა მიუთითებ-

დეს, აგრეთვე, აღნიშნავენ, რომ ის მატერიალურ სინამდვილეში არ არსებობს (*მართლმადიდებლური... 2000: 123*). ქრისტიანულ საღვთისმეტყველო ლიტერატურაში განსაკუთრებით მნიშვნელოვან ფუნქციას აბელის ჰიპოდოგმური ხატსახე ატარებს, რადგან იგი, როგორც აბელ მართალი, მაცხოვრის, იესო ქრისტეს წინასახედ, არქეტიპად აღიქმება.

ნეტარი ავგუსტინე, რომელმაც ერთ-ერთმა პირველმა განმარტა კაენისა და აბელის ჰიპოდოგმურ-პარადოგმული ხატმეტყველება, მათი სახისმეტყველებითი ასპექტები და ყველაზე სრულყოფილი ანალიზი შემოგვთავაზა თხზულებაში „ღვთის ქალაქისათვის“; იგი მიიჩნევს, რომ მიწიერ ქალაქს აფუძნებს კაენი¹, რომელიც კაცთა მოდგმისაგან პირველი დაიბადა, ხოლო ზეციურ ქალაქს – აბელი, რომელიც თავადაც მაძიებელია ზეციური ქალაქისა, როგორც იდეალისა, როგორც პირველსახისა.

ზეციური ქალაქის არსობრივი რაობის განხილვისას იმთავითვე უნდა განისაზღვროს, რომ შექმნილი, ანუ ადამიანი, პირმეტყველი არსება, არ უნდა გარდახდეს ღვთის ნებას, რათა შემოქმედის, ღმერთის შესაქმნისეული არსობა არ უარყოს, წინააღმდეგობა არ გაუწიოს, რაც ადამიანის არსის ღვთის არსისაგან დაცილების საფუძველი გახდა. ამავ დროს, სრულიად ნათელია, რომ სოფელი, ანუ ხილული სამყარო, ადამიანისთვისაა შექმნილი, ხოლო სამყარო მშვენიერია, ჰარმონიულია.

ადამისა და ევას შეცოდებამ, ედემის ბაღის დაკარგვამ, რომელიც მრავალგვარი ცვლილების დასაწყისია, დასაბამი მისცა ადამის მოდგმის გამრავლებას დედამიწაზე და იგი არქეტიპულ აქტად იქცა. ცოდვის შედეგად იშვნენ კაენი და აბელი. კაენი, ვითარცა ადამისა და ევას პირმშო, პირველი შვილი, პირველცოდვის უშუალო ნაყოფია და თავადაც ცოდვიან ცხოვრებას აგრძელებს. პირ-

¹ ნეტარი ავგუსტინე მიუთითებს, რომ მიწიერი ქალაქის დამაარსებელია ძმისმკვლელი კაენი, რომელსაც შეესაბამება ძმისმკვლელი რომულუსი, რომის დამაარსებელი. აქედან გამომდინარე, მსოფლიო და რომი ეფუძნება სისხლსა და დანაშაულს, ესაა მიწიერი ქალაქის მთავარი ბოროტება.

ველსავე თაობაში შემოსულმა სიკვდილმაც მალე იჩინა თავი. პირველი სიკვდილი მკვლელობაა. ეს კაენის მიერ ჩადენილი მკვლელობა იყო, რასაც საფუძველი დაუდო მათ მიერ არჩეული განსხვავებული საქმიანობის – მიწის მუშაკობისა და მწყემსობის შესაბამისი მონაგარის მსხვერპლშეწირვის აღსრულებამ. სამოთხეში ამ ორ საქმიანობას ადამი ეწეოდა, მისი ბუნება ორივეს ითავსებდა. ღმერთს რომელიმე მათგანისათვის უპირატესობა არ მიუნიჭებია. ადამის შეილებაში ეს საქმე გადანაწილდა, კაენი მიწის მუშაკი გახდა, აბელი – მწყემსი. ღმერთს ამ ორი საქმიანობიდან უპირატესობა რომელიმესთვის არ მიუნიჭებია. მათი საქმიანობის გაყოფა სრულიად კანონზომიერია, მაგრამ ძმებს შორის წინააღმდეგობა წარმოიშვა მსხვერპლშეწირვის აღსრულების შემდეგ, იგი ტრაგედიის – ძმის მკვლელობის სათავე გახდა. ამ ფაქტს ღრმა მისტიური ღირებულება და არქეტიპული მნიშვნელობა დაეკისრა შემდგომი ხანის ლიტერატურასა და მოძღვრებებში. ბიბლიაში კაენისა და აბელის შესახებ ერთმანეთის პარალელურადაა მოთხრობილი, ხან ერთი იხსენიება, ხან – მეორე, რაც კომპოზიციური თვალსაზრისით მათ წინააღმდეგობრივ ურთიერთობას, მეტოქეობას, გაჯიბრებას იკონოგრაფიულად წარმოსახავს. უნდა აღინიშნოს, რომ ძველი აღთქმის ტექსტებში სისხლიანი მსხვერპლშეწირვა კონცეპტუალურ, ცენტრალურ ადგილს იჭერს, რის არსიც ახალ აღთქმაში სრულიად განსხვავებულია, რადგან ახალი აღთქმის ეპოქაში პირველი და უკანასკნელი სისხლიანი მსხვერპლი თვით მაცხოვარია. იესო ქრისტეს მსხვერპლშეწირვის შემდეგ სისხლიანი მსხვერპლის შეწირვას არ მიმართავენ, ღვთივ ნაკურთხი არაა.

კაენისა და აბელის საქმიანობის განსაზღვრაში განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება თითოეული მათგანის ღირებულებას, რომელია ღმერთისაგან მოწონებული და უპირატესი. ღმერთისთვის ყველა და ყველაფერი თანასწორია, თუმცა, ძველი აღთქმის მთელი ტექსტი მოწმობს იმას, რომ ყველა მამამთავარი თუ წინასწარმეტყველი მწყემსობასაა ნაზიარები, მემინდვრეობასთან შედარებით მას ენიჭება უპირატესობა, მაგრამ ისიც შეიწირება და

ღმერთის მიერ, სისხლიანი მსხვერპლის შემდეგ, მიწათ-
მოქმედების შედეგად მიღებული ნაყოფის მსხვერპლშეწირ-
ვაც მიიღება. ამგვარი დიფერენცირება და მიღგომა ამ ორი
უძველესი საქმიანობისადმი ებრაელთა ამქვეყნიური მომ-
თაბარე ცხოვრების სტილით უნდა იყოს განპირობებული.
ბიბლიური ტექსტი არ განმარტავს, თუ რატომ შეიწირა
აბელის მსხვერპლი ღმერთმა და არ შეიწირა კაენის მიერ
გაღებული მსხვერპლი. ამას კომენტატორები განმარტავენ.
ძირითადად, ქრისტიანი წმინდა მამები და სხვა რელიგია-
თა წარმომადგენლები კომენტარებში მიუთითებენ, რომ კა-
ენმა ღმერთს რჩეული მონაგარი კი არ მიართვა, არამედ
ის, რაც პირველად ხელთ მოხვდა; ხოლო აბელმა რჩეული
ცხვარი შესწირა, რამაც კაენის მსხვერპლშეწირვით ღმერ-
თის უკმაყოფილება გამოიწვია. აბელის მიერ მსხვერპლშე-
წირვის აღსრულების შემდეგ ცეცხლის კვამლი ზეცისაკენ
აღემართა, რაც მსხვერპლის მიღების დამოწმება იყო, ხო-
ლო კაენის შემთხვევაში ეს არ მომხდარა, რაც ღმერთის
მიერ მისგან გაღებული მსხვერპლის მიუღებლობას მოწ-
მობს, რის შედეგადაც კაენი განრისხდა, სახეზე სირცხვი-
ლი და შეურაცხყოფა ერთდროულად აღებეჭდა, თავი და-
ხარა. ღმერთის მიერ დასმული კითხვა, თუ რატომ მრისხა-
ნებდა იგი და რატომ ჰქონდა თავი დახრილი, კაენის საქ-
ციელის რაობის განსაზღვრისას ყველაზე საკამათო სა-
კითხად არის მიჩნეული საღვთისმეტყველო ლიტერატურა-
ში. ამასთან, ძალზე მნიშვნელოვანია ღმერთის მიერ კაენი-
სათვის დასმული კითხვა, თუ სად იყო მისი ძმა აბელი,
რაც, ფაქტობრივად, ესმიანება, ემთხვევა ღმერთის მიმარ-
თვას ადამისადმი, რომელმაც პირველცოდვა ჩაიდინა, ხო-
ლო აღიარებისა და მონანიების ნაცვლად, დამალა და
სხვას გადააბრალა თავისი უმართებულო საქციელი. ეს
პარალელი იმას მოწმობს, რომ ადამი და კაენი ერთნაი-
რად იქცევიან. ორივე ცდილობს თავის გამართლებას,
რაც, ცხადია, ზნეობრივ-ეთიკური და რწმენითი თვალსაზ-
რისით სრულიად მიუღებელია. მიუხედავად ყოველივე ამი-
სა, ღმერთმა მას ნიშანი დაადო, რათა არავინ მოკლას კა-
ენი. ბიბლიის ტექსტში არსადაა მითითებული, თუ ვინ შე-
იძლება მოკლას იგი, რადგან ამ პირველქმნილ კაცობრი-

ულ სამყაროში მხოლოდ ერთადერთი ოჯახია, ადამისა და ევას ოჯახი. აბელის უმანკო სისხლის გამოსყიდვა, მკვლელისათვის მიტევება მომავლის საქმედ ისახება, რაც ახალი აღთქმის ეპოქაში ხორციელდება და რაც მაცხოვრის უმანკო სისხლის დაღვრით განიწმინდება.

უძველესი ცნობები კაენისა და აბელის შესახებ დაცულია ებრაელი რაბინების თხზულებებში, ფსევდო-იონათანის თარგუმებში შესაქმის წიგნის მეოთხე თავის პირველ მუხლთან დაკავშირებით და ელინისტური პერიოდის ერთ-ერთი უდიდესი ფილოსოფოსის ფილონ ალექსანდრიელისა და იოსებ ფლავიუსის თხზულებებში. ფსევდო-იონათანის თარგუმებში ნათქვამია, რომ ევას კაენი ანგელოზ სამოელისაგან ეყოლა, რომელიც იუდეურ ტრადიციებში ბოროტ ძალთა წინამძღოლად იყო მიჩნეული (*მართლმადიდებლური... 2012: 379*). ფილონ ალექსანდრიელმა ალეგორიული შეფასება მისცა კაენისა და აბელის მსხვერპლშეწირვას ტრაქტატში „აბელის დაბადების შესახებ და იმის შესახებ, თუ როგორ შესწირეს მსხვერპლი ღმერთს აბელმა და მისმა ძმამ კაენმა“ (*მართლმადიდებლური... 2012: 380*). მისი აზრით, კაენი და აბელი ორი ურთიერთსაწინააღმდეგო თვალსაზრისისა და თვისების მქონე ადამიანები არიან, რომელთაგან ერთი, კაენი, საკუთარ გონებას, გრძნობებსა და აზრს ანიჭებს უპირატესობას, ხოლო მეორე, აბელი, მისდევს ღვთის ნებას და აღიარებს მას, როგორც შემოქმედს. ფილონ ალექსანდრიელი ამ თვისებათა შესაბამისად განმარტავს მათ სახელებს, კაენის სახელი ფლობას, მპყრობელობას დაუკავშირა, ხოლო აბელისა განმარტა, როგორც ყოველივეს ღმერთისაკენ აღმყვანებელი. იგი აბელს მწუხარედაც განმარტავს. კაენი საკუთარი თავის მოყვარულია, აბელი კი ღმერთის მოყვარულია, ეს თვისებები ყოველი ადამიანის შინაგან სამყაროში ებრძვის ერთმანეთს. მან საგანგებო ყურადღება მიაპყრო ძმების მიერ ღმერთის წინაშე მსხვერპლშეწირვას, მათ ამსახველ ლექსიკურ ერთეულებს, რომლებიც მათ არსობრივად განასხვავებს ერთმანეთისაგან. აღსანიშნავია, რომ მასორეთულ ტექსტში მსხვერპლშეწირვა გამოხატულია სიტყვით *minha*; სეპტუაგინტის ტექსტში ყურადღებას იქცევს ის ფაქ

ტი, რომ კაენის მსხვერპლშეწირვა ბერძნული სიტყვით მთა იხსენიება, რაც სისხლიანი მსხვერპლის შეწირვას გულისხმობს, ქართულში იგი მსხვერპლადაა თარგმნილი, ხოლო აბელისა – δαρον, რაც საჩუქარს, ღვთის წყალობას ნიშნავს და ქართულად თარგმნილია როგორც ძღვენი. ფილონ ალექსანდრიელმა მათ შორის სხვაობა განმარტა და განაცხადა, რომ კაენის მსხვერპლშეწირვაში საკუთარი თავის მოყვარული ადამიანის სახეა სიმბოლიზებული, მის მიერ განხორციელებულ მსხვერპლშეწირვაში კაენის პიროვნული ინტერესებისაკენ სწრაფვა ირეკლება, ხოლო აბელის მსხვერპლშეწირვა ღმერთისთვის ყოველივეს გამღები ადამიანის განწყობითა და შეგნებითაა სიმბოლიზებული. ბიბლიის ქართული თარგმანი ამ სხვაობას მიჰყვება, რაც თარგმანში დედნის სიზუსტის დაცვასთან ერთად, ქართული ცნობიერებისა და ტექსტის აღქმის გამომხატულებაა.

ფილონ ალექსანდრიელის განმარტებაში აღნიშნულია, რომ კაენს მსხვერპლშეწირვის რიტუალი ფიქრის შემდეგ შეუსრულებია, აბელმა ღმერთს ძღვენი ყოველგვარი ფიქრისა და ყოყმანის გარეშე მიართვა. ფილონის სიტყვით, მშვენიერი ნაბიჯი მაშინვე უყოყმანოდ უნდა გადაიღვას, ვიდრე ღმერთი მოუწოდებს. ძმების მინდვრად გასვლა ალექსანდრიელად განიმარტება, როგორც იგავი ორი ერთმანეთის მიმართ შეურიგებელი, დაპირისპირებული მოძღვრების შესახებ: 1. როგორც საკუთარი თავის მოყვარული მოძღვრებისა და 2. როგორც ღმერთის მოყვარული და ღმერთთან მიმყვანებელი მოძღვრება.

ფილონ ალექსანდრიელის კვალს მიჰყვება იოსებ ფლავიოსიც, რომელმაც თავის თხზულებაში ახსნა, რომ კაენი („კაის“) ბოროტი, ანგარებიანი და საკუთარი ინტერესებისათვის მზრუნველი იყო, ამქვეყნად მან პირველმა დაღვარა სისხლი, უდანაშაულო ადამიანის სისხლი. აბელის („აველოს“) ფლავიოსისეული დახასიათება მას წარმოგვიდგენს მისაბაძი თვისებების მქონედ: „უჭაბუკესი სიმართლისა მოურნე იყო და ყოველთა მის მიერ მოქმედებულთა, მახლობლად ღმერთისა მგონებელი, სათნოებასა წინა-განიზრახვიდა“ (ფლავიოსი, 1987: 95). მისივე ცნობით, ღმერთმა კაენი და მისი შვიდი თაობის შთამომავალი დაწ-

ყველა, ფაქტობრივად, მისი ჩამომავლები წინაპრის ცოდვის გამო დასაჯა (*ფლავიოსი, 1987: 96*). საინტერესოა ტერტულიანეს შეხედულება კაენის მიერ ძმის მოკვლის შესახებ, რომელმაც მკვლევლობა მკვლელის მოუთმენლობითა და ღმერთის მიერ მსხვერპლის მიუღებლობის მშვიდად გადატანის შეუძლებლობით ახსნა, რამაც საბოლოოდ ღვრთის რისხვა გამოიწვია და იგი კაენს თავს დაატყდა.

კაენისა და აბელის ჰიპოდიგმა ასახულია აპოკრიფებშიც, რომელთაგან „ადამისა და ევას ცხოვრება“, – მას „მოსეს აპოკალიპსისა“ უწოდებენ, – და „ენოქის წიგნი“ უნდა გამოიყოს, ამ თხზულებებში კაენი „რისხვის შვილად“, ბოროტად იხსენიება.

კაენისა და აბელის ჰიპოდიგმამ, როგორც უდიდესი ღირებულების მქონე ერთ-ერთმა არქეტიპმა, განსაკუთრებული ინტერესი აღძრა ახალ აღთქმაში და ქრისტიანულ საღვთისმეტყველო ლიტერატურაში, კერძოდ ევანგელურ-აპოსტოლურ სწავლებაში, წმ. კლიმენტი რომაელის, წმ. კლიმენტი ალექსანდრიელის, წმ. ეფრემ ასურის, წმ. ირინეოს ლიონელის, წმ. ბასილი დიდის, წმ. იოანე ოქროპირის, წმ. ამბროსი მელიოლანელის, ნეტარი ავგუსტინეს, წმ. თეოდორიტე კვირელის, წმ. კირილე ალექსანდრიელის, წმ. დიდიმ ალექსანდრიელის საღვთისმეტყველო თხზულებებში.

კონცეპტუალურია ახალი აღთქმისეული გააზრება და კომენტარი კაენისა და აბელის ჰიპოდიგმის შესახებ, რომელმაც მთელს საღვთისმეტყველო ლიტერატურაში განსაზღვრა მისი აქსიოლოგიური მნიშვნელობა და სიმბოლური სახისმეტყველება. ჰიპოდიგმა ძმების ურთიერთობის, კაცობრიობის ამქვეყნიური ცხოვრების ორი გზის სიმბოლურ-ალეგორიულ ორიენტირად გვევლინება: 1. უწინარეს ყოვლისა, კაენი ბოროტების სათავედ მიიჩნევა, ამავე დროს, იგი ძველი აღთქმისეულ ეპოქასაც მიუთითებს, როდესაც მსხვერპლშეწირვა სისხლიანი იყო; მას და მის შთამომავლებს „შვილნი ეშმაკისანის“ სახელით იხსენიებენ; 2. აბელი სიკეთის სათავეა, რის გამოც იგი ქრისტიანულ ლიტერატურაში აბელ მართლად იწოდება; ამავე დროს, იგი ქრისტიანული ეპოქის წინასწარმეტყველებაა, მაცხოვრის მოვლინების მინიშნებაა, მაცხოვრისა, რომელ-

მაც უნდა განწმინდოს პირველი მკვლევლობისას დაღვრილი სისხლი, რის გამოც მართალნი იწოდებიან, როგორც „შვილნი ღმრთისანი“. იოანე მახარებელი პირველ ეპისტოლეში განსაზღვრავს „შვილნი ღმრთისანისა“ და „შვილნი ეშმაკისანის“ რაობას: „ყოველმან რომელმან არა ქმნეს სიმართლე, იგი არა არს ღმრთისაგან და რომელსა არა უყუარდეს ძმად თვისი“ (I იოანე, 3, 10) – და ნიმუშად, არქეტოპად კაენის მიერ აბელის მკვლევლობის ეპიზოდს მოიხმობს: „არა ვითარცა-იგი კაინ, რომელი-იგი უკეთურისაგან იყო და მოკლა ძმად თვისი. და რადესათვის-მე მოკლა იგი? რამეთუ საქმენი მისნი ბოროტ იყვნეს, ხოლო ძმისა მისისანი – მართალ“ (I იოანე, 3, 12). იოანე ღვთისმეტყველი განმარტავს, რომ მაცხოვრის სისხლმა გამოისყიდა აბელის სისხლი, აბელი „მწყემსი კეთილის“ არქეტოპია, ჰიპოდოგმაა, რომელმაც მართალი მსხვერპლი გაიღო: „ხოლო თუ ნათელსა შინა ვიდოდით, ვითარცა იგი ნათელსა შინა არს, ზიარებად გუაქუს ურთიერთას. და სისხლი იგი იესუს ქრისტეს ძისა მისისად განმწმედს ჩუენ ყოვლისაგან ცოდვისა“ (I იოანე, 1, 7).

კაენისა და აბელის მსხვერპლშეწირვაში, უპირველეს ყოვლისა, ყურადღებას იქცევს ის ფაქტორი, რომ კაენის მსხვერპლი უსისხლოა, ხოლო აბელისა – სისხლიანი. სისხლიანი მსხვერპლშეწირვა მაცხოვრის სიცოცხლის მსხვერპლად შეწირვით გასრულდა, ქრისტიანული რელიგია სისხლიან მსხვერპლს არ მოითხოვს, რადგან ყველაზე დიდი მსხვერპლი თვით მაცხოვარი იყო. გრიგოლ I დიდის სიტყვით, სწორედ აბელის სამსხვერპლედ გაწირვა და სიკვდილი მაცხოვრის ვნებათა წინასახედ გვევლინება, ე.ი. აბელის სიკვდილი ჰიპოდოგმაა.

აბელმა ღმერთს საუკეთესო, რჩეული ცხვარი შესწირა, რაც ღმერთმა მიიღო, როგორც სრულყოფილი მსხვერპლი. წმინდა მამათა კომენტარებში გვხვდება გადმოცემა იმის შესახებ, რომ აბელის მიერ მსხვერპლის შეწირვისას ზეციური ცეცხლი გადმოვიდა და აბელის მსხვერპლი შთანთქა, რაც ღვთის სათნოების გამოხატულება იყო; ამით დადასტურდა ღმერთის მიერ აბელის მსხვერპლის მოწონება. მაცხოვარი ფარისეველთა და მწიგნობართა წი-

ნაშე ამბობს, რომ მათ მოუწევთ ყველა მართლის სისხლის შეზღვა, რაც კი დაღვრილა დედამიწაზე: „რადთა მოიწიოს თქვენ ზედა ყოველი სისხლი მართალი, დათხეული ქუეყანასა ზედა, სისხლითგან აბელ მართლისაჲ, ვიდრე სისხლი ზაქარიაჲსა, ძისა ბარუქისა, რომელი მოჰკალთ შორის ტაძრისა და საკურთხეველისა“ (მთ. 23, 35; აგრ.: ლ. 11, 51; I იოანე, 3, 12). ებრაელთა მიმართ ეპისტოლეში პავლე ქადაგებს, რომ აბელის შესაწირი ღვთისათვის სათნო იყო: „სარწმუნოებით უმრავლესი მსხუერპლები შეწირა ღმრთისა აბელ კაინისა, რომლისაგან იწამა, ვითარმედ მართალ არს წამებითა ღმრთისაჲთა მსხუერპლთა მათ მისთა ზედა; და ამისთვის მო-დათუ-კუდა, მერმე იტყვსველა“ (ებრ. 11, 4); „არამედ მოსრულ ხართ თქვენ მთასა სიონსა და ქალაქსა ღმრთისა ცხოველისასა, იერუსალჴმსა ზეცისასა, და ეკლესიასა პირმშოთასა, აღწერილსა ვათა შინა, და ღმრთისა მსაჯულსა ყოველთაჲსა და სულებისა მართალთა მათ აღსრულებულთაჲსა. და შჯულსა მის საღმრთოჲსა შუა-მდგომელისა იესუჲსა და სისხლითა კურებასა, უმჯობესსა თქუმულისა მის აბელის მიერ“ (ებრ. 12, 22-24). აბელი პირველი დევნილი და მართალია, რის გამოც იგი ჰიპოდიგმად იქცა, რადგან მართალთა დევნა მისით იწყება. ევანგელურ-აპოსტოლური სწავლება ადასტურებს, რომ აბელი ქრისტეს არქეტიპია; შესაქმის წიგნში (4, 10) მითითებული იყო, რომ აბელი ქრისტეს წინასახეა, ხოლო აბელის სისხლი აუცილებლად უნდა განწმენდილიყო, გამოსყიდულიყო; მართლაც, სწორედ მაცხოვრის სისხლით იქნა გამოსყიდული პირველი მართალი შეწირულის სისხლი (ებრ. 9, 12-15; 10, 19-22).

ქრისტიანულ საღვთისმეტყველო ლიტერატურაში არაერთხელ აღუნიშნავთ, რომ მაცხოვრის ვნების საიდუმლო და მისი მსხვერპლშეწირვა კაცობრიობის ცოდვათა გამოსასყიდად აბელის მოკვლით, მისი სიკვდილისას დაღვრილი სისხლით დაიწყო, რაც არქეტიპულია და აბელი, ფაქტობრივად, ყველა იმ დევნილისა და მოკლულ მართალთა სიმბოლოდ იქცა, რომელთა სისხლი უდანაშაულოდ დაიღვარა. ორიგენე აღექსანდრიელის სიტყვით, კაენი ადამიანის მკვლეელია, შესაბამისად, ცოდვილია, იგი

ერეტიკოსთა და იუდეველთა სიმბოლოდ, წინასახედ იქცა, რადგან იუდეველებმა მოკლეს მაცხოვარი, პირუტყვ ცხვართა მწყემსი, რომლის წინასახედ აბელი მოიაზრება (*მართლმადიდებლური... 2012: 382*). წმ. კლიმენტი ალექსანდრიელმა თავის „სტორმატებში“ საგანგებო მნიშვნელობა მიანიჭა იმას, რომ კაენი თავის ცოდვას ინანიებდა და ღმერთმა მას მიუტევა; შედეგი ის იყო, რომ მისი მოდგმიდან იშვა მართალი ენოქი, რომელსაც „მონანიების ძე“ იხსენიებს; მისი შთამომავლებისათვის კი მისი საქციელი მაგალითად იქცა.

წმ. ირინეოს ლიონელის მოძღვრებით, გარეგნულად კაენმა თითქოს ყველაფერი სწორად შეასრულა, მაგრამ ძმის მიმართ შური და ბოროტი ზრახვა გახდა მის მიერ გაღებული მსხვერპლის ღმერთისაგან მიუღებლობის საფუძველი. მსხვერპლი ღმერთს არ სჭირდება, მაგრამ მსხვერპლშეწირვისას შემწირველის სუფთა სინდისი თვით მას განწმენდს, რის შედეგადაც იგი ღვთივსათნო და ღვთის მეგობარი გახდება.

წმ. ბასილი დიდის კომილიებში მსჯელობა შურის შესახებ გაშლილია კაენისა და აბელის ხატ-სახეთა წარმოსახვის საუბეველზე. ღვთისმეტყველი წმინდა მამის საუბრის კვალობაზე, შური ყოველგვარი ბოროტების სათავეა: „რადღამცა იყო უკუე სენი ამის უძვრეს? ხრწნილებაჲ არს ცხორებისაჲ, წყლულებაჲ ბუნებისაჲ, მტერობაჲ ღმრთისა მიერ ჩუენდა მონიჭებულთაჲ, წინააღმდეგობაჲ ღმრთისაჲ. რამან მოიყვანა დასაბამი ბოროტთაჲ – ეშმაკი ბრძოლად კაცთა? არა შურმან-ა, რომლისათჳს ცხადად მბრძოლ ღმრთისა ეწოდა, რამეთუ ემტერებოდა ღმერთსა უხუად მიმნიჭებულობისათჳს მისისა, რომელი ქმნა კაცსა ზედა? ხოლო ბოროტსა უყოფდა კაცსა, ვინაფთგან ღმრთისაჲ ვერ ძალ-ედვა. და კუალად, ესევეითარისავე მოქმედად კაენცა გამოჩნდა, პირველი იგი მოწაფე ეშმაკისაჲ, რომელმან ისწავა მისგან შურიცა და კაცისკლვაჲცა – მოძმენი ესე ურჩულოებანი, რომელნი პავლეცა დიდმან ერთად შეაერთნა და თქუა: „საესენი შურითა და კაცისმკლველობითა“ [*რომ. 1,29*]. იხილეთ უკუე, რად-იგი ქმნა მან? იხილა ღმრთისამიერი პატივი და შეიწუა შურითა და მოკლა პატივცემული

იგი, რადთამცა შურ-იგო პატივისმცემელსა მას ზედა, რამეთუ ღმერთისა ბრძოლად შეუძლებელ იყო და ძმისა სიკუდილსა შტავარდა“ (*ბასილი კესარიელის... 1983: 80*). შურს, კაცისკვლას, ბუნებათა აღრევას, თვისებათა შეუცნობლობას, პირუტყვულ განსაცდელს უნდა ებრძოდეს და ეწინააღმდეგებოდეს ყოველი ადამიანი.

წმ. იოანე ოქროპირმა ყურადღება გაამახვილა მსხვერპლშეწირვის აღმნიშვნელ სიტყვებსა და მათ მიმართებაზე შესაწირი საგნის რაობაზე, რადგან კაენის მიერ შეწირულ მიწაზე მოყვანილ ნაყოფს მსხვერპლი ეწოდება, ხოლო აბელის მიერ შეწირულ ცხვარს – საჩუქარი; მისი სიტყვით, წმინდა წერილი გვასწავლის არა მიწის ნაყოფის შეწირვასა და უსიტყვო აღსრულებას, არამედ ღმერთისათვის სულიერების მიძღვნასა და სულიერ კეთილგანწყობას. ამავე დროს, კაენის ისტორია ცოდვილისადმი ღმერთის ხანგრძლივი მოთმინებისა და მოწყალების მაგალითია, რადგან ძმის მოკვლის შემდეგაც მას არ მიუტოვებია იგი და მოუწოდა მონანიებისაკენ, სინდისის ქენჯნისაკენ.

წმ. ეფრემ ასურის სიტყვით, კაენის შეცდომა ის იყო, რომ მან რჩეული მსხვერპლი არ გაიღო და არ შესწირა ღმერთს, მან საუკეთესო თავისთვის დაიტოვა (*მართლმადიდებლური... 2012: 382*). მისივე მოძღვრების თანახმად, კაენი გვიან შეუდგა მონანიების გზას, კერძოდ, მაშინ, როდესაც ღმერთმა აბელის შესახებ ჰკითხა, თუ სად იყო იყო იგი. ფაქტობრივად, ღმერთმა კაენს შესაძლებლობა მისცა, რომ ეღიარებინა დანაშაული და მიეტევებოდა, მაგრამ კაენმა მკვახე პასუხი გასცა, რომ იგი თავისი ძმის მცველი არ იყო, რამაც კიდევ უფრო მეტად გაამრავლა მისი ცოდვები და დაამძიმა დანაშაული; საბოლოოდ ღვთის რისხვა დაიმსახურა.

დაისმის კითხვა, რატომ არ მიიღო ღმერთმა კაენის უსისხლო მსხვერპლი და რატომ მიიღო აბელის სისხლიანი მსხვერპლი? იმიტომ ხომ არა, რომ მსხვერპლს სრულყოფილი სახე არ ჰქონდა? ბიბლიური მონათხრობი ამას არ განმარტავს, არ გვამცნობს, რის გამოც კომენტატორთა ნააზრევში განსხვავებული ინტერპრეტაციები შეინიშნება. არაა მითითებული აბელის მსხვერპლშეწირვის უპირატე-

სობა; თვით მსხვერპლშეწირვის ინსტიტუტი ჯერ არაა განსაზღვრული. ამ ეპიზოდში მთავარი ისაა, რომ კაენმა მსხვერპლშეწირვისას, როგორც ეგზეგეტიკოსები მიუთითებენ, თავისი მონაგარიდან საუკეთესო არ შესწირა, ხოლო აბელმა თავისი მონაგარიდან პირველშობილი გაიღო და მსხვერპლად შესწირა. კომენტარებში ისიც ნათქვამია, რომ კაენმა შეუფერებელი განწყობილებით შესწირა თავისი ნამუშავევი. ზ. კიკნაძის კომენტარის მიხედვით, ღმერთმა მისი სულიერი განწყობა დაიწუნა, საკმარისი არ აღმოჩნდა მისი რელიგიურობა. მსხვერპლიცა და შემწირველის განწყობაც ერთიანი უნდა ყოფილიყო (*კიკნაძე 2004: 32-33*).

აქედან გამომდინარე, შეიძლება დავასკვნათ, რომ ღმერთმა არ მოიწონა კაენური ურბანისტულ-ინდუსტრიული ცივილიზაცია და უარყო იგი, მისი ყოფა დახასიათებულია როგორც ღვთის პირისაგან დაშორება, ღვთის მადლის დაკლება, დევნილობა და მიუსაფრობა. იგი ადამმა მართლაც რომ თავის ხატად და მსგავსად დაბადა, რადგან კაენიც, მამის მსგავსად, ღმერთის შეკითხვაზე პასუხისმგებლობის თავიდან აცილებას შეეცადა და, პირიქით, თავად თვით ღმერთის მცნება უგულვებელყო (*ლოპუხინი 2008: 40-43*). ესაა მთავარი.

ღვთისმეტყველ წმინდა მამათა მოძღვრება და სამეცნიერო ლიტერატურა მიიჩნევს, რომ აბელის რელიგია ჭეშმარიტად უანგარო რელიგიაა, კაენისა – უტილიტარული (*ლოპუხინი 2008: 40-43; კიკნაძე 2004: 30-34*). ტერტულიანეს თხზულებათა მიხედვით, აბელი ქრისტიანის პროტოტიპად მოიაზრება (*იუდეველთა წინააღმდეგ, 5*). წმ. იოანე ოქროპირმა კი აბელი წმ. იოანე ნათლისმცემელს შეადარა, რის ტრადიციაც შემდგომი ხანის ჰიმნოგრაფიულ თხზულებებში აისახა. ზ. კიკნაძე ბიბლიის კომენტარების საფუძველზე განმარტავს კაენის მიერ ძმის მკვლელობის მნიშვნელობას, რომ მან კაცობრიობა ახალ, უფრო დაბალ საფეხურზე ჩამოიყვანა: „კიდევ ერთი საფეხურით ჩამოქვეითდა და გაუარესდა ურთიერთობა ადამიანსა და მიწას შორის. თუმცა შეიძლება ვიფიქროთ და, იქნებ ეს ვარაუდი უფრო ახლოს იყოს ჭეშმარიტებასთან, რომ მიწისაგან იწყველება არა საერთოდ ადამიანი, არამედ მხოლოდ კაენი და მისი

მოდგმა, რომელიც ამ მიზეზით ქალაქების გაშენებასა და ინდუსტრიული ცივილიზაციის მშენებლობას მიჰყოფს ხელს (შეს. 4, 17), რაც მას მიწისაგან განაშორებს. პარადოქსია: ქალაქებს საფუძველი მიწაში აქვთ, მაგრამ საფუძველიანად შორდებიან მიწას“ (კიკნაძე 2004: 32).

ნეტარი ავგუსტინეს სიტყვით, „კაცთა მოდგმის წინაპართაგან პირველად დაიბადა კაენი, რომელიც ადამიანურ ქალაქს ეკუთვნის, შემდეგ კი აბელი, რომელიც ღვთის ქალაქს ეკუთვნის... კაენზე ნათქვამია, რომ მან ააშენა ქალაქი, აბელს კი ქალაქი არ აუშენებია, რადგან წმიდათა ქალაქი უზენაესი ქალაქია“... (ბიხოვი 1999: 133-134). აქ საყურადღებოა შემდეგი გარემოება: კაენი ცოდვის შედეგად იშვა, ანუ იგი მიწიერებასთან, ამქვეყნიურობასთანაა დაკავშირებული, რაც განსაზღვრავს მის არქექტიპულ ბუნებას, ამიტომ აშენებს იგი ადამიანურ ქალაქს. აბელს აქვს ეთერული არსებობა, რასაც მისი სახელიც კი ადასტურებს, როგორც ზემოთ უკვე ითქვა, იგი „სუნთქვას“, „ქროლვას“ გულისხმობს, ის მატერიალურ სინამდვილეში არ არსებობს, ზ. კიკნაძის სიტყვით, „მისი მყოფობა სხვაგან, ნივთობრიობის საპირისპირო რეალობაშია საძიებელი“ (კიკნაძე 2004: 35).

ნეტარმა ავგუსტინემ თხზულებაში „საღვთო ქალაქის შესახებ“ (De civitate Dei) შეაჯამა ორი სამყაროს – ორი ქალაქის შესახებ გამოთქმული შეხედულებანი: ღვთიური ქალაქისა (civitas Dei) და მიწიერი ქალაქის (civitas terrena) შესახებ. პირველს მიეკუთვნება ყველა სულიერი ძალა, ღმერთის ერთგული ყოველი არსი, კეთილი ანგელოზები, ჭეშმარიტი ქრისტიანები და კეთილშობილი ადამიანები, რომლებიც თავისუფალნი იყვნენ მატერიალური საზრუნავისაგან. ყველა ის, ვინც ცოდვის გზას დაადგა და დატვირთული იყო ცოდვით, უმსგავსო საქმეებით და ამქვეყნიური საქმეებით, ანუ მატერიალურით იყო გატაცებული, წარმავალი სამყაროს, მიწიერი, ამქვეყნიური სამყაროს მოქალაქე იყო. ნეტარი ავგუსტინე წერდა: „ორი ქალაქი – მართალთა და შეცდომილთა – არსებობს ადამიანის არსებობიდან მოყოლებული და იარსებებს სამყაროს აღსასრულამდე. ამჟამად ორივე ტიპის მოქალაქე ცხოვრობს ერ-

თად, მაგრამ სხვადასხვა ინტერესებით. ცხადია, თითოეული მათგანი ღვთიური სამსჯავროს წინაშე სხვადასხვაგვარად განისჯება“ (ნეტარი ავგუსტინე 389). ნეტარი ავგუსტინე ორ ქალაქს მართალთა და შეცდომილთა ქალაქებად მიიხნევს, რაც აბელისა და კაენის სახისმეტყველებითაა დატვირთული, ანუ მართალთა ქალაქი აბელის ჰიპოდიგმით არსდება, შეცდომილთა – კაენის ჰიპოდიგმით. მართალთა ქალაქის ფუძემდებელია აბელი, რომლის სიმბოლური სახელითაც არის გამჟღავნებული ღვთის დაფარული საიდუმლო. მიწიერი ქალაქის მცხოვრებთ, ე. ი. უმრავლესობას, ღვთაებრივი ქალაქი, მართალთა ქალაქი უნდა მიახნდეს ყოვლისმომცველ იდეალად, იდეალურობის არქეტიპად. მას მიეკუთვნება ყველა ის ადამიანი, რომელიც ცდილობს სულიერობით ცხოვრებას (secundum spiritum), ღვთაებრივი კანონებით ცხოვრებას; მიწიერ ქალაქს მიეკუთვნება ის, ვინც მხოლოდ ამქვეყნიური ინტერესებით ცხოვრობს (secundum carnem); ეს უკანასკნელნი მისდევენ ადამიანური კანონებით, ადამიანის მიერ დადგენილი კანონებით ცხოვრებას. ორი ქალაქი ორი ტიპის სიყვარულის შედეგებს ეფუძნება: „ამქვეყნიური ქალაქი შექმნილია სიყვარულით საკუთარი თავის მიმართ, რომელიც ღმერთის განკითხვამდეა მისული და, ზეციური ანუ ღვთაებრივი – ღმერთისადმი სიყვარულითაა გასხივოსნებული, რომელიც საკუთარ თავს განიკითხავს“ (ბიჩკოვი 1999: 133). საღვთო ქალაქი ჰგავს იმ უცხო მოქალაქეს (civitas peregrina), რომელიც ამქვეყნიური ქალაქის სამყაროში „დახეტიალობს“ და მუდმივად განიცდის მისგან დევნას. ისინი ურთიერთგადაჯაჭვულნი არიან, მაგრამ ეს მათ ხელს არ უშლით, რომ ერთმანეთს დაუპირისპირდნენ; მათი ურთიერთდაპირისპირებულობა საფუძვლად უდევს მსოფლიო ისტორიული პროცესების განვითარებას, რომელიც, თავის მხრივ, დრამატულად ვითარდებოდა და ვითარდება ადამიდან მოყოლებული განკითხვის დღემდე, ღვთის სამსჯავრომდე. ეს ორი ქალაქი წარმოსახავს ნათელისა და ბნელის, კეთილისა და ბოროტის ბრძოლას, რაც მანამ იარსებებს, ვიდრე ეს სამყარო, მიწიერი სამყარო არსებობს. ნეტარ ავგუსტინესთან ზეციური სამყარო, ღვთის ქალაქი მარადიული ნე-

ტარების იდეალურ სასუფევლად არის წარმოდგენილი, იმ სამოთხედ, რომელიც მარადიული საოცნებო საგანი იყო ძველი, ბნელი მატერიალური სამყაროს მრავალტანჯული ადამიანისათვის.

ახელი მოხეტიალე და დევნილი ზეციური ქალაქის წინასახედ, არქეტიპად გვევლინება, რომელიც სრულად განხორციელდა ამ ეთერში ქრისტიანული ეკლესიის სამყაროში დაარსებით, რომელიც უფლებამოსილია საღვთო ქალაქს წარმოადგენდეს. იგი გაიმარჯვებს მხოლოდ სამყაროს აღსასრულისას, რასაც ესქატოლოგიური მოძღვრება გვასწავლის. მიწიერი ქალაქი კაცობრიობის მთელი ისტორიაა, „მიწიერ სამეფოთა“ ისტორიაა, რომელიც, სამეცნიერო ლიტერატურაში მიღებული კლასიფიკაციით, შვიდ ეპოქას მოითვლის: 1. ადამიდან წარღვნამდე; 2. წარღვნიდან აბრაამამდე; 3. აბრაამიდან – დავით წინასწარმეტყველამდე; 4. დავითიდან ბაბილონს გადასახლებამდე; 5. ბაბილონს გადასახლებიდან ქრისტეს დაბადებამდე; 6. ქრისტეს დაბადებიდან დღემდე და 7. გრძელდება მომავალ საუკუნემდე (*ბიკოვი 1999: 134*). მომავალ საუკუნეში ყველა ის მოქალაქე, რომელიც ვერ მოასწრებს სულიერ ცხოვრებასთან შერთვას, განისჯება ღვთის მიერ და მიესჯება მარადიული სატანჯველი, ხოლო ზეციური ქალაქის მაძიებელი მოიპოვებენ მასში სიმშვიდესა და ენით უთქმელ მარადიულ ნეტარებას (იქვე). დაისმის კითხვა, ნეტარი ავგუსტინეს აზრით, მიწიერ სამყაროში ყველაფერი უარყოფილ უნდა იქნას? მასში დამკვიდრებულ ადამიანს როგორ შეუძლია ზეციური, ღვთის ქალაქის საიდუმლოს, მის ცოდნას ჩასწვდეს? ნეტარი ავგუსტინეს შეხედულებით, ის, რითაც ადამიანს ზეციური ქალაქის მკვიდრობა შეუძლია მოიპოვოს, არის მიწიერი ქალაქის ცხოვრებიდან ზეციური ქალაქის სულიერ ცხოვრებაში გარდასახული კულტურა.

ძველი აღთქმის მსოფლმხედველობრივი თვალთახედვა ზეციური ქალაქის შესახებ ემყარება ღმერთის მიერ სამყაროს შექმნის აქტის გადმოცემას, რომელიც ჰიპოდიმეა ახალი აღთქმისეული ზეციური ქალაქისა და ზეციური მოქალაქობის კონცეფციისათვის. მისი საფუძველი ქრისტიანული რელიგიის უპირველესი ღოცვა „მამაო ჩვენო“ და მაცხოვ-

რის შემდეგი სიტყვებია: „იყვნეთ თქვენ შვილ მამისა თქუენისა ზეცათაჲსა“ (მათე, 5, 45); „იყვნით თქვენ სრულ, ვითარცა მამად თქუენი ზეცათაჲ სრულ არს“ (მათე, 5, 48).

ახალ აღთქმაში, კერძოდ, პავლეს ეპისტოლეებში, სიმბოლურადაა გააზრებული ზეციური და ამქვეყნიური ქალაქი, რომელთა კაენური და აბელური არქექტიპი აბრაამის შთამომავლობაშია განსახოვნებული ხორციელად შობილისა და აღთქმისაგან შობილის პარადიგმებში. პავლე ეპისტოლეში გალატელთა მიმართ აბრაამის შვილების – ისაკისა და ისმაელის შესახებ ბიბლიურ მონათხრობზე დაყრდნობით განმარტავს ორგვარ ქალაქს, რაც უშუალოდ მოსდევს ბაძვის შესახებ გამოთქმულ მოსაზრებას: „ხოლო კეთილ არს ბაძვად კეთილისათჳს მარადის“ (გალ. 4, 18); განსაკუთრებული მნიშვნელობა უნდა მივანიჭოთ წმინდა მამათა იმ განმარტებას, რომლის მიხედვით კაენი და აბელი ორი ხალხის სიმბოლოდ წარმოგვიდგება: უფროსი ძმა კაენი თავისი მსხვერპლშეწირვით და კაენიანები ძველ ისრაელთან იგივედება, უმცროსი ძმა აბელი და მისი სულიერი საჩუქარი, ძღვენი ახალ ისრაელს, ქრისტიანებს განასახოვნებს. აბელის მსხვერპლშეწირვა, ძღვენი ევქარისტის სიმბოლოდ აღიქმება.

ჰიმნოგრაფიაში კაენისა და აბელის ხატ-სახეები აისახა, როგორც საფუძველი მატერიალური და სულიერი საწყისების არსებობისა ადამიანში, როგორც არქექტიპულ წმინდანებთან მიმართებით. ამ თვალსაზრისით სახისმეტყველებითად დატვირთულია წმ. ანდრია კრიტელის, იოანე მტბევრის, მიქაელ მოდრეკილის, დავით აღმაშენებლისა და სხვათა საგალობლები, რომელთა არქექტიპულ-სახისმეტყველებით ასპექტებს საგანგებო ყურადღება უნდა მიექცეს.

წმ. ანდრია კრიტელი თავის ცოდვათა ჩამონათვალში ხედავს კაენის მსგავს „მკლველებრ ცნობას“, რაც აბელის „სიმართლისა“ და „სადვთო ძღვენის“ საპირისპირო თვისებაა; ჰიმნოგრაფი მაცხოვარს, იესო ქრისტეს მიმართავს: „მივემსგავსე კაენს, მკლველსა, ცნობითა, და მოვკალ სულისა სვინდისი და განვაცხოველენ ხორცინი, და აღვსძრენ მას-ზედა, გულისა ჩემისა იგი ვნებულნი გულისთქუმანი. აბელისსა, იესო, არა მივემსგავსე სიმართლესა, და ძღვენი

საღმრთონი არა მოგართვენ შენ, არცა საქმე ღირსი, არცა მსხვერპლი განწმენდილი, არცა ცხოვრება უბიწო. ვითარცა კაენ სულო, ჩუენცა შევსწირენით ღმერთსა საქმენი ხენეში მსხვერპლთა თანა შეგინებულთა, და მოქალაქობითა – ბილწი და მოძაგებული, რომლითა დავისაჯენით“ (*სამშაბათის ჰიმნოგრაფიული კანონის პირველი გალობა „უგალობდითსა“; წმ. ანდრია კრიტელი 2002: 32-33*); „ჰოი, ვითარ ვებაძვე პირველსა ლამექს მკლველობითა მით, რამეთუ სული – ვითარცა კაცი, და გონება – ვითარცა ჭაბუკი, ხოლო ვითარცა ძმისა ჩემისა ხორცნი მოვკლენ, ვითარცა კაენ მკლველმან, გემოთმოყვარებითა და უკრძალველობითა“ (*წმ. ანდრია კრიტელი 2002: 86*). საგალობლის ციტირებულ ტექსტში კაენი და აბელი წარმოდგენილია, როგორც ოპოზიცია, რომელთა არქეტიპული სახეები ურთიერთსაპირისპირო თვისობით არიან გამორჩეულნი, სულის სინდისმოკლულმა კაენმა ხორციელ ზრახვებს მისცა გასაქანი და გულისთქმას დამორჩილდა. კაენის მსგავსად, ადამიანებმაც ღმერთს „ხენეში“ საქმე შესწირეს, რის გამოც დაი-საჯნენ და „ბილწი და მოძაგებული მოქალაქობა“ მოიპოვეს, რის გამოც ისინი ზეციური ქალაქის მკვდრობის ღირსნი არ არიან. გალობაში ყურადღება გადატანილია კაენის მკვლელებრ თვისებებზე, რითაც წმ. ანდრია კრიტელი მსმენელ-მკითხველში საპირისპირო აზრისა და განცდის აღძვრას ისახავს მიზნად. ამქვეყნიურობაზე ზრუნვა, სულის სინდისის უარყოფა, მკვლელებრი ცნობაა ცოდვათა ის ჯაჭვი, რომელიც კაცობრიობას პირველცოდვის ნიშნით აღბეჭდილი გადაეცა. კაენის მიერ ძმის მოკვლა წმინდა მამათა მიერ აღქმულია, როგორც პირველცოდვისა და ეშმაკისგან მომდინარე ბოროტების გაგრძელება, როგორც ადამიანის „ცთომა“, რომელსაც იგი არ აღიარებს და რის გამოც არ მიეტევა მას ღმერთისაგან. წმ. ანდრია კრიტელი საკუთარ ცოდვათა რიგში აქცევს კაენის ცოდვას, რაც ავტორის უღრმეს პასუხისმგებლობაზე მიუთითებს. ამიტომაცაა საგალობელი მისი სულიერი აღსარება.

ზემოთ აღინიშნა, რომ ღვთის ნებით კაენი ნიშანდადებულია, რომლითაც იგი ყველამ უნდა გამოიცნოს, რო-

გორც ძმისმკვლელები, მაგრამ იგი არავე არ უნდა მოეკლა, თუ ვინმე მოკლავდა კაენს, მკვლელები უნდა დასჯილიყო.

წმ. ანდრია კრიტელის კვალობაზე, წმ. დავით აღმაშენებელი მესამე გალობაში „განძლიერდასა“ (ძლისპირით „ღმერთო მაცხოვარო“) აღნიშნავს, რომ დავითმა, ვითარცა ბაგრატიონმა, იესიან-დავითიან-სოლომონიანმა, ღვთისგან მიიღო პორფირი, მეფობის შარავანი, ანუ იგი ღვთისგან რჩეული საგვარეულოს წარმომადგენელია, მაგრამ მან რჩეულობის სანაცვლოდ „ვნებათა ბილწთა მონად მიჰყიდა თავი“ (გრიგოლაშვილი 2005: 215) და ჩამოთვლის იმ ცოდვებს, რომლებიც კაცობრიობას ჩაუდენია თავისი არსებობის მანძილზე; მათ შორის აღნიშნა „კაენის მკვლელებრი ცნობაჲ“: „კაენის მკვლელებრი ცნობაჲ, სეთის ძეთა ღირწებაჲ, გმირთა სიღოდით მავალობაჲ, ხუთ-ქალაქელთა შეგინებისა მწვრუკ – უფროდს ვამრავალწილუ, ვითარცა რაჲ აღმართ-მსრბოლმან მდინარემან უკეთურებისამან“ (გრიგოლაშვილი 2005: 215); „კაენის მკვლელებრი ცნობაჲ“ „გალობანისადმი“ მიძღვნილ მონოგრაფიაში ლ. გრიგოლაშვილმა შემდეგნაირად განმარტა: კაენი „პირველი ადამიანია, რომლის გონება შურისგების შეუცნობელმა წყურვილმა დააბნელა და თავისი ძმის, აბელის სისხლის დაღვრით ველურ ინსტიქტებს დაუღო სათავე“ (გრიგოლაშვილი 2005: 50, 228). მისივე შეხედულებით, „წმინდა ანდრია კრიტელი თავის მსგავსებას კაენის „მკვლელებრ“ გონებასთან ხედავს იმ მიზეზით, რომ მან ჩაიდინა საკუთარი სინდისის მკვლელობა. შესაძლოა დავით აღმაშენებელიც ანალოგიურ ბრალდებას უყენებს თავის თავს. ყოველ შემთხვევაში, სხვა ბიბლიური ცოდვების ჩამოთვლისასაც იგი მათ „კაენის მკვლელებრი ცნობაჲს“ გადმომღებად კი არ უნდა წარმოვიდგინოთ, არამედ იმავე ზნეობრივი პრინციპების შემლახავად, რომელთა დარღვევაზეც საუბარია ძველი და ახალი აღთქმის წიგნებში“ (გრიგოლაშვილი 2005: 50). დავით აღმაშენებლის მიერ „კაენის მკვლელებრი ცნობაჲ“ და სხვა ჩამონათვალი ცოდვებისა ერთსა და იმავეზე მიგვანიშნებს, ესაა ცოდვა, რომელიც სხვადასხვა დროს ცოდვით დაცემულმა ადამიანებმა ჩაიდინეს და რომელიც კაცობრიობის გამრავლებასთან ერთად მრავლდება. კაენი

და აბელი ის ბინარული ოპოზიციას, რომელთა ჰიპოდიმური ხაზით დაფარული საიდუმლო უნდა განცხადდეს.

მიქაელ მოდრეკილისა და იოანე მტბევრის საგალობლებში წარმოხენილი აბელის ჰიპოდიმური სახე გამოყენებულია მაცხოვრისა და წმინდანთა იდეალურობის საჩვენებლად.

მიქაელ მოდრეკილი მაცხოვრისადმი მიძღვნილ საგალობელში აბელ მართლის დაღვრილ სისხლს უბიწოს უწოდებს, რომლის სანაცვლოდ „წყევას“ მიიხნევს, ხოლო მაცხოვრის საუფლო გვამის შეწყნარებით კი მარადიული კურთხევა მიიღო მთელმა კაცობრიობამ დროსივრცული დაუსაზღვრელობით:

განალო პირნი ოდესმე ქუეყანამან
და შეიწყნარა სისხლი იგი უბიწოდ
აბელ მართლისად და მიიღო მან წყევად,
ხოლო დღეს რაჟამს შეიწყნარა საუფლოდ
გუამი, მიიღო კურთხევა საუკუნოდ

(ინგოროყვა 1913: 68).

მეორეგან კი მიქაელ მოდრეკილი კვლავ უბიწო მსხვერპლად მიიხნევს აბელს, რომელიც პირველ შემწირველი (იგულისხმება მისი შენაწირი), მართალთა წინამძღვარი და ცოცხალ არსებათაგან პირველი მიცვალებულია, იგი ღმერთს შეეწირა თავისი უმანკო, უბრალო (უდანაშაულო) სისხლის დათხევით, რის სანაცვლოდაც სასუფეველი დაიმკვიდრა.

ვითარცა სათნოდ ღმრთისა პირველ შემწირველსა,
მსხუერპლსა უბიწოსა **აბელს**, წინამძღუარსა

მართალთასა,

მიცვალებულსა პირველ ყოველთა ცხოველთასა,
სისხლთა დათხევითა მსხუერპლად ღმრთისა

შეწირულსა

და მკვიდრსა სასუფეველისასა ვჰნატრიდეთ
ერთობით ყოველნი მორწმუნენი

(ინგოროყვა 1913: 91)

ქრისტიანულ ტრადიციაში აბელი გააზრებულია, როგორც დევნილი მართალი, რომლის მკვლელობით იწყება მართალთა დევნის ისტორია, რაც არეკლილია მიქაელ მოდრეკილის საგალობელში. ზემოთ უკვე ვახსენეთ, რომ

ტერტულიანეს მოსაზრებით, აბელი ყოველი ქრისტიანის წინასახეა, პროტოტიპია, ხოლო წმ. იოანე ოქროპირმა კი აბელი წმ. იოანე წინამორბედს შეადარა მართლის არქეტიპული გააზრების კვალობაზე. ყველაზე მთავარი კი ისაა, რომ აბელი მაცხოვრის, ვითარცა მწყემსი კეთილის წინასახეა, რომელიც ღმერთს სწირავს ტარიგს. აგრეთვე, აბელის მსხვერპლს ადარებენ ნოეს, მელქისედეკისა და აბრაამის ღვთივსათნო მსხვერპლს. ყოველივე ეს საფუძველია ევანგელურ მონათხრობში მართალი სისხლის დიაქრონიულ ასპექტში წარმოჩენის შესახებ: „რადთა მოიწიოს თქუენ ზედა ყოველი სისხლი მართალი, დათხეული ქუეყანასა ზედა, სისხლთაგან აბელ მართლისაჲ, ვიდრე სისხლადმდე ზაქარიადსა, ძისა ბარუქისა, რომელიც მოჰკალთ შორის ტადრისა და საკურთხეველისა“ (მათე, 23, 35). აბელი, როგორც არქეტიპი და წინასახე მაცხოვრისა, იწყებს მართალი მსხვერპლის შეწირვას, ხოლო მას განასრულებს მაცხოვრის მიერ დაღვრილი სისხლი, როგორც ცოდვათა გამოსყიდვის სიმბოლო: „და სისხლი იგი იესუ ქრისტეს ძისა მისისაჲ განმწმენდს ჩუენ ყოველთა“ (I იოანე, 1, 7).

იოანე მტბევეარმა წმ. ბასილი „უბიწო აბელის“ არქეტიპის სახით შემოიყვანა საგალობელში, რომელშიც ნათქვამია, რომ უბიწო აბელმა ცოცხალი არსება შესწირა ღმერთს უსისხლო მსხვერპლად; იოანე მტბევერის საგალობლის მიხედვით, აბელის მსგავსად, უსისხლო მსხვერპლად შესწირა თავი წმ. ბასილიმ და ღვთის წინაშე წარმდგარმა დაუსრულებელი სიხარული მოიპოვა სასუფეველში, იგი „სულითა ცხოველია“, ე. ი. სულის მარადიულობა დაიმკვიდრა:

ვითარცა რაჲ უბიწომან აბელ
 შეწირა უფლისა მსხუერპლი ცხოველი,
 ეგრეთვე შენ, ნეტარო,
 შესწირე თავი შენი მსხუერპლად
 უსისხლოდ ქრისტესა, ბასილი,
 და აწ, სულითა ცხოველი, იხარებ წინაშე მისსა!
 (ინგოროევა 1913: 40).

„უბიწო აბელი“, მართალი და წინამძღვარი, პირველი წამებული, პირველშეწირული და პირველშემწირველი არქეტიპია მაცხოვრისა, რომელიც ხატებსა და ფრესკებზე სწორედ ტარიგით გამოისახება, აბელი ის მწყემსია, რომლისგანაც იწყება უდანაშაულოთა მკვლევობა. წმ. ბასილი კი უსისხლო მსხვერპლია, რომელიც მან თავად გაიღო საკუთარი თავის ღვთისადმი მიძღვნით.

ამრიგად, კაენისა და აბელის სახისმეტყველება საღვთისმეტყველო ლიტერატურაში, მათ შორის, ჰიმნოგრაფიაში, წარიმართება ცოდვისა და უსისხლო მსხვერპლის ჰიპოდოგმა-პარადოგმით. კაენი, ძმისმკვლელი და მკვლევლობის შემომტანი ამქვეყნიურ ცხოვრებაში, აღიქმება, როგორც პირველცოდვის, ეშმაკისგან მომდინარე ბოროტებისა და როგორც ადამიანის „ცთომის“, გამგრძელებელი, რომელსაც იგი არ აღიარებს და რის გამოც მას ღმერთმა არ მიუტევა. აბელი, მართალი და პირველი წამებული, პირველშემწირველი და პირველშეწირული, მაცხოვრის არქეტიპია, ჰიპოდოგმაა, რაც სახარებაში მწყემსი კეთილის სიმბოლოთი გადმოიცემა. წინასწარმეტყველთა სიტყვით, აბელი სიმართლისათვის შეწირულია, რომელშიც მაცხოვრის ჯვარცმა, მისი უბრალო სისხლის მსხვერპლშეწირვა და სიკვდილია ნაწინასწარმეტყველები. აღეგორიულად კაენი და აბელი ორი ხალხის სიმბოლოდ წარმოგვიდგება: უფროსი ძმა კაენი თავისი მსხვერპლშეწირვით და, შესაბამისად, კაენიანები, ძველ ისრაელთან იგივდება, უმცროსი ძმა აბელი და მისი სულიერი საჩუქარი, ძღვენი ახალ ისრაელს, ქრისტიანებს განასახოვნებს. აბელის მსხვერპლშეწირვა, ძღვენი ევქარისტის სიმბოლოდ აღიქმება.

CAIN AND ABEL AS A SYMBOL FACES IN THEOLOGICAL LITERATURE

The symbol faces of Cain and Abel in theological literature, and mainly in hymnography is given like the example of sin and non blood victim. Cain is the killer of the brother and he is the first from whom the sin of killing comes. He is the continuous of devil's act and also the person who establish the first mistake in the history of the world and he denied his sin, because of this the Lord did not forgive him. Abel is the true and kind person and he is the first victim and emphasize the Christ which is told in the New Testament like kind shepherd symbol. According to the prophets Abel is the victim for true which is the symbol of the crucifixion, his true blood and death is predicted in the face of Abel. The Cain and Abel are the allegory of two people: Older Cain with his countenance and Cain followers like old Israel people, younger Abel and his spiritual gift to the new Israel as a symbol of Christian people. The gift is considered as a symbol of Eucharist.

დამოწმებული წყაროები და ლიტერატურა:

- წმ. ანდრია კრიტელი 2002 – წმ. ანდრია კრიტელი, დიდი კანონი, ნეკრესის ეპარქიის გამოც., 2002.
- ნეტარი ავგუსტინე 2002 – Аврелий Августин, О граде Божием, в Кн.: История средневековой философии, в двух частях, ч. 1, Патристика, Хрестоматия, Минск, 2002.
- ახალი აღთქმაჲ, წმ. გიორგი მთაწმიდელის რედაქციით, საქართველოს საპატრიარქოს გამოც., თბ., 1994.
- ბასილი კესარიელი 1983 – ბასილი კესარიელის „სწავლათა“ ეფთვიმე ათონელისეული თარგმანი, გამოსაცე-

- მად მოამზადა, გამოკვლევა და ლექსიკონი დაურთო
 ც. ქურციკიძემ, გამომც.: მეცნიერება, თბ., 1983.
- ბიბლიური ენციკლოპედია 1991** – Библейская энциклопедия,
 под ред. Никифора, М., 1991.
- ბიჩკოვი 1999** – Бычков В. 2000 лет христианской культуры. Sub specie
 aesthetica. Т. 1. Раннее христианство. Византия. М., 1999.
- გრიგოლაშვილი 2005** – ლ. გრიგოლაშვილი, დავით აღმა-
 შენებელი, „გალობანი სინანულისანი“, თბ., 2005.
- დიონისე არეოპაგელი 2002** – Дионисий Ареопагит, Сочинения.
 Максим Исповедник, Толкования. Греческий текст с
 русским переводом Г. М. Прохорова. "Алетейя". СПб. 2002.
- ვესტერმანი 2012** – С. Westermann, Genesis: A Comment./Transl.
 J. J. Cullion. Minneapolis, 1984. Vol. I: Genesis 1-11. (Правос-
 лавная Энциклопедия, т. ХХІХ, М., 2012).
- ინგოროყვა 1913** – პ. ინგოროყვა, ძველქართული სასულიერო
 პოეზია, თბ., 1913.
- კიკნაძე 2004** – ზ. კიკნაძე, ხუთწიგნეულის განმარტება,
 თბ., 2004.
- ლოპუხინი 2008** – Лопухин А. Библейская история ветхого и
 нового заветов. Полное издание в одном томе, М., 2008.
- მართლმადიდებლური... 2000** - Православная Энциклопедия, 1.
 М., 2000.
- მითები 2000** – Мифы народов мира, I, Москва, 2000.
- სელეზნიოვი 2012** – Православная Энциклопедия, ХХІХ. М., 2012.
- ფლავიოსი 1987** – იოსებ ფლავიოსი, მოთხრობანი იუდაებ-
 რივისა ძუელსიტყუაობისანი, I, ქართული თარგმანის
 ტექსტი გამოსაცემად მოამზადა, გამოკვლევა დაურ-
 თო ნინო მელიქიშვილმა, თბ., 1987.
- წიგნნი ძუელისა აღთქუმისანი, 1989** – წიგნნი ძუელისა აღ-
 თქუმისანი, შესაქმისად, გამოსლვათად, ყველა არსებუ-
 ლი ხელნაწერის მიხედვით გამოსაცემად მოამზადეს
 ბაქარ გიგინეიშვილმა და ცოტნე კიკვიძემ. გამოკვლე-
 ვა ბაქარ გიგინეიშვილისა, თბ., 1989.